

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS BESLUT (tionde avdelningen)

den 14 september 2016*

”Begäran om förhandsavgörande — Konsumentskydd — Direktiv 93/13/EEG — Oskäligen villkor — Artikel 1.1 — Artikel 2 b — Ställning som konsument — Överföring av en fordran genom novation av kreditavtal — Avtal om fastighetshypotek som ingåtts av enskilda som inte har något närings- eller yrkesmässigt förhållande till det nya gäldenärsbolaget”

I mål C-534/15,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Judecătoria Satu Mare (Förstainstansdomstolen i Satu Mare, Rumänien) genom beslut av den 30 september 2015, som inkom till domstolen den 12 oktober 2015, i målet

Pavel Dumitraș,

Mioara Dumitraș

mot

BRD Groupe Société Générale – Sucursala Județeană Satu Mare

meddelar

DOMSTOLEN (tionde avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden F. Biltgen samt domarna A. Borg Barthet och M. Berger (referent),

generaladvokat: J. Kokott,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Pavel Dumitraș och Mioara Dumitraș, som för sin egen talan,
- Rumäniens regering, genom R. Radu, A. Wellman och L. Lițu, samtliga i egenskap av ombud,
- Tjeckiens regering, genom M. Smolek och J. Vláčil, båda i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: rumänska.

— Italiens regering, genom G. Palmieri, i egenskap av ombud, biträdd av F. Di Matteo, avvocato dello Stato,

— Europeiska kommissionen, genom C. Gheorghiu och D. Roussanov, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till att domstolen, efter att ha hört generaladvokaten, har beslutat att i enlighet med artikel 99 i domstolens rättegångsregler avgöra målet genom särskilt uppsatt beslut som är motiverat,

följande

Beslut

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 1.1 och 2 b i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 1993, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan å ena sidan Pavel Dumitraș och Mioara Dumitraș och å andra sidan BRD Groupe Société Générale – Sucursala Județeană Satu Mare (lokala filialen i Satu Mare) (nedan kallat BRD Groupe Société Générale) angående tre kreditavtal och ett avtal om fastighetshypotek.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

- 3 I tionde skälet i direktiv 93/13 anges följande:

”Konsumenterna kan skyddas bättre genom att enhetliga regler antas i fråga om oskäliga villkor. Dessa regler bör gälla alla avtal som sluts mellan näringsidkare och konsument. Detta direktiv skall därför inte göras tillämpligt på bl.a. anställningsavtal, avtal om arvsrätt, avtal som gäller familjerättsliga rättigheter samt avtal om upprättande och organisation av bolag.”

- 4 I artikel 1.1 i direktiv 93/13 föreskrivs följande:

”Syftet med detta direktiv är att närma medlemsstaternas lagar och andra författningar till varandra i fråga om oskäliga villkor i avtal som sluts mellan en näringsidkare och en konsument.”

- 5 I artikel 2 i direktiv 93/13 definieras begreppet ”konsument” och ”näringsidkare” enligt följande:

”I detta direktiv avses med:

...

- b) *konsument*: en fysisk person som i samband med avtal som omfattas av detta direktiv handlar för ändamål som faller utanför hans näring eller yrke,
- c) *näringsidkare*: en fysisk eller juridisk person som i samband med avtal som omfattas av detta direktiv handlar för ändamål som har samband med hans näring eller yrkesverksamhet, oavsett om den är offentlig eller privat.”

6 I artikel 3.1 i direktiv 93/13 föreskrivs följande:

”Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.”

Rumänsk rätt

Lag nr 193/2000

7 Direktiv 93/13 har införlivats med den rumänska rättsordningen genom Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între comercianți și consumatori (lag nr 193/2000 om oskäliga villkor i avtal som ingås mellan en näringsidkare och en konsument) av den 10 november 2000, i dess ånyo offentliggjorda lydelse (*Monitorul Oficial al României*, del I, nr 305 av den 18 april 2008) (nedan kallad lag nr 193/2000).

8 I artikel 1.1–1.3 i lag nr 193/2000 föreskrivs följande:

”1. Alla avtal som ingås mellan en näringsidkare och en konsument avseende försäljning av varor eller tillhandahållande av tjänster ska innehålla klara och tydliga avtalsvillkor som inte kräver specifika kunskaper för att kunna förstås.

2. Vid tvivel om hur avtalsvillkoren ska tolkas, ska tolkningen ske till konsumentens fördel.

3. Det är förbjudet för en näringsidkare att införa oskäliga villkor i ett avtal som ingåtts med en konsument.”

9 Begreppen ”konsument” och ”näringsidkare” definieras på följande sätt i artikel 2.1 och 2.2 i lag nr 193/2000:

”1) Med konsument avses en fysisk person eller sammanslutning av fysiska personer som i samband med avtal som omfattas av denna lag handlar för ändamål som faller utanför hans eller hennes närings- eller yrkesverksamhet.

2) Med näringsidkare avses en behörig fysisk eller juridisk person som i samband med avtal som omfattas av denna lag handlar för ändamål som faller inom hans eller hennes närings- eller yrkesverksamhet. Detsamma gäller den som på sådant sätt handlar i den förstnämnda personens namn eller för dennes räkning.”

Civillagen

10 I artikel 1128 i civillagen föreskrivs följande:

”Novation sker på tre olika sätt:

1. När gäldenären avtalar med borgenären om en ny fordran som träder i stället för den tidigare fordran, som upphör att gälla.

2. När en ny gäldenär träder i stället för den tidigare gäldenären, som befrias från sina förpliktelser gentemot borgenären.

3. När en ny borgenär, genom ett nytt åtagande, träder i stället för den tidigare borgenären, gentemot vilken gäldenären befrias från sina förpliktelser.”

11 I artikel 1132 i civillagen föreskrivs följande:

”När en gäldenär överlåter sina förpliktelser gentemot en borgenär till en annan gäldenär, som övertar den förstnämnda gäldenärens förpliktelser gentemot borgenären, ska detta inte anses innebära att en novation har skett om inte borgenären uttryckligen har angett att denne avsåg att befria den överlåtande gäldenären från sina förpliktelser.”

12 I artikel 1135 i civillagen föreskrivs följande:

”När novation sker genom att en ny gäldenär inträder (substitution), kan de ursprungliga förmånsrätterna och panträtterna i fordran inte övergå till den nya gäldenärens egendom.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

13 Under perioden mellan år 2005 och år 2008, ingicks tre låneavtal mellan BRD Groupe Société Générale, i egenskap av långivare, och SC Lanca SRL (nedan kallat Lanca), i egenskap av låntagare.

14 Pavel Dumitraș, som var företagsledare och ensam delägare i Lanca, och Mioara Dumitraș ingick ett borgensåtagande gentemot BRD Groupe Société Général för de förpliktelser som följde av dessa låneavtal. Den säkerhet som lämnades bestod av fastighetspant.

15 Den 30 juli 2009 ingicks tre kreditavtal mellan BRD Groupe Société Générale, i egenskap av långivare, och SC Lanca Construcții SRL (nedan kallat Lanca Construcții), i egenskap av låntagare, samt Lanca, i egenskap av medgäldenär. Avtalen hade numren 54/30. 07. 2009, 55/30. 07. 2009 och 56/30. 07. 2009 och gällde återfinansiering och omläggning av de tre låneavtal som tidigare hade ingåtts mellan BRD Groupe Société Générale och Lanca.

16 Samma dag upprättades ett avtal med rubriken ”Köpeavtal genom subjektiv novation – fullständig förpliktelseöverlåtelse”. Genom detta avtal, vilket bestyrktes av notarius publicus med nummer 1017, överlät Lanca sina förpliktelser gentemot BRD Groupe Société Générale enligt de ursprungligen ingångna kreditavtalen till Lanca Construcții, vilket skedde med BRD Groupe Société Générales godkännande.

17 Av beslutet om hänskjutande framgår även följande. Varken Pavel Dumitraș eller Mioara Dumitraș har ställning som företagsledare i Lanca Construcții. De har åtagit sig att ställa säkerhet i form av fastighetspant för bolagets förpliktelse till följd av novationen. De har för detta ändamål i eget namn såsom pantsättare undertecknat de tre kreditavtalen av den 30 juli 2009. Lanca har inte längre några förpliktelser gentemot BRD Groupe Société Générale enligt de kreditavtal som ursprungligen ingicks.

18 Den 6 december 2013 väckte makarna Dumitraș talan mot BRD Groupe Société Générale vid den hänskjutande domstolen, Judecătoria Satu Mare (Förstainstansdomstolen i Satu Mare). De yrkade att den skulle fastställa att vissa avtalsvillkor om avgifter i kreditavtalen av den 30 juli 2009 var ogiltiga på grund av att villkoren var oskäligen.

19 Under handläggningen av det nationella målet framställde BRD Groupe Société Générale en invändning om rättegångshinder. Till stöd för invändningen anförde bolaget att makarna Dumitraș inte hade handlat för ändamål som ligger utanför deras närings- eller yrkesverksamhet och därför inte kunde åberopa att de har ställning som konsumenter i den mening som avses i artikel 2 i lag nr 193/2000.

20 Under dessa omständigheter beslutade Judecătoria Satu Mare (Förstainstansdomstolen i Satu Mare) att vilandeförklara målet och att ställa följande tolkningsfrågor till domstolen:

- ”1. Ska definitionen av begreppet ’konsument’ i artikel 2 b i direktiv 93/13 tolkas på så sätt att den inbegriper eller tvärtom utesluter fysiska personer som i egenskap av borgensmän undertecknat tilläggsavtal och accessoriska avtal (avtal om borgensåtagande eller om fastighetshypotek) till ett kreditavtal som ingåtts av ett bolag inom ramen för bolagets verksamhet, i ett fall där de fysiska personerna inte har någon koppling till bolagets verksamhet och har handlat för ändamål som faller utanför deras närings- eller yrkesverksamhet, med tanke på att [makarna Dumitraș] ursprungligen gick i borgen – jämte huvudgäldenären, som är en juridisk person för vilken [Pavel Dumitraș] var företagsledare – såsom fysiska personer för ett lån som lämnats av [BRD Groupe Société Générale], varvid det l neavtalet dock därefter ändrades på så sätt att den ursprungliga gäldenären, för vilken [Pavel Dumitraș] var företagsledare, med [BRD Groupe Société Générales] medgivande, överlät skulden genom novation till en annan juridisk person, i vilken ingen av [makarna Dumitraș] har ställning som företagsledare, varvid de dock gick i borgen för den nya gäldenärens, som är en juridisk person, förpliktelse, som övergått till denna genom novation?”
2. Ska artikel 1.1 i direktiv 93/13 tolkas på så sätt att endast avtal som ingås mellan näringsidkare och konsumenter och som avser försäljning av varor eller tillhandahållande av t janster omfattas av direktivets tillämpningsområde? Eller ska den bestämmelsen tolkas på så sätt att även accessoriska avtal (avtal om borgensåtagande eller om fastighetshypotek) till ett kreditavtal där låntagaren är ett bolag, vilka ingåtts av fysiska personer som inte har någon koppling till det nämnda bolagets verksamhet och som har handlat f r ändamål som faller utanför deras närings- eller yrkesverksamhet omfattas av direktivets tillämpningsområde, med tanke på att [makarna Dumitraș] ursprungligen gick i borgen – jämte huvudgäldenären, som är en juridisk person för vilken [Pavel Dumitraș] var företagsledare – såsom fysiska personer f r ett l n som lämnats av [BRD Groupe Société Générale], varvid det l neavtalet dock därefter ändrades på så sätt att den ursprungliga gäldenären, för vilken [Pavel Dumitraș] var företagsledare, med [BRD Groupe Société Générales] medgivande, överlät skulden genom novation till en annan juridisk person, i vilken ingen av [makarna Dumitraș] har ställning som företagsledare, varvid de dock gick i borgen för den nya gäldenärens, som är en juridisk person, förpliktelse, som övergått till denna genom novation?”

Prövning av tolkningsfrågorna

- 21 Om svaret på en fråga i en begäran om förhandsavgörande klart kan utl sas av rättspraxis f r domstolen – enligt artikel 99 i dess rättegångsregler – på förslag av referenten och efter att ha hört generaladvokaten när som helst avgöra målet genom ett motiverat beslut.
- 22 Domstolen finner att nyss nämnda bestämmelse ska tillämpas såvitt avser den nu aktuella begäran om förhandsavgörande.
- 23 Den hänskjutande domstolen har ställt sina frågor, som ska prövas tillsammans, för att få klarhet i huruvida artikel 1.1 och artikel 2 b i direktiv 93/13 ska tolkas på så sätt att direktivet är tillämpligt på ett avtal om fastighetshypotek som ingås mellan fysiska personer och ett kreditinstitut, såsom BRD Groupe Société Générale, i syfte att ställa säkerhet f r förpliktelser som ett bolag, såsom Lanca Construct ii, har gentemot kreditinstitutet enligt ett kreditavtal, n r de fysiska personerna inte har någon närings- eller yrkesmässig koppling till nämnda bolag, men däremot hade ställt säkerhet i form av fastighetspant f r tre l neavtal som tidigare ingåtts mellan kreditinstitutet och ett annat bolag, såsom Lanca, och en av personerna var företagsledare och ensam delägare i sistnämnda bolag, vilket genom novation har överfört sina förpliktelser till det nya gäldenärsbolaget, Lanca Construct ii.
- 24 Det kan direkt konstateras att svaret på dessa frågor klart kan utl sas av domstolens rättspraxis, bland annat av beslut av den 19 november 2015, Tarc u (C-74/15, EU:C:2015:772).

- 25 I det avseendet ska det påpekas att det framgår av artiklarna 1.1 och 3.1 i direktiv 93/13 att direktivet är tillämpligt på sådana villkor i "avtal som sluts mellan en näringsidkare och en konsument" som "inte har varit föremål för individuell förhandling" (beslut av den 19 november 2015, Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, punkt 20 och där angiven rättspraxis).
- 26 I tionde skälet i direktiv 93/13 anges att enhetliga regler i fråga om oskäligen villkor ska gälla "alla avtal" som ingås mellan näringsidkare och konsumenter, såsom dessa definieras i artikel 2 b och c i direktivet (beslut av den 19 november 2015, Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, punkt 21 och där angiven rättspraxis).
- 27 Med förbehåll för de undantag som anges i tionde skälet i direktiv 93/13 saknar föremålet för avtalet således relevans för att fastställa tillämpningsområdet för detta direktiv (se beslut av den 19 november 2015, Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, punkt 22 och där angiven rättspraxis).
- 28 Det är således med hänvisning till avtalsparternas ställning – det vill säga om de handlar för ändamål som har samband med deras närings- eller yrkesverksamhet eller inte – som direktivet definierar de avtal som det är tillämpligt på (beslut av den 19 november 2015, Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, punkt 23 och där angiven rättspraxis).
- 29 Detta motsvarar den tanke som ligger till grund för det skyddssystem som införts genom direktivet, nämligen att konsumenten befinner sig i underläge i förhållande till näringsidkaren, i fråga om såväl förhandlingsposition som informationsnivå, vilket medför att konsumenten godkänner villkor som näringsidkaren har utformat i förväg utan att konsumenten kan påverka villkorens innehåll (beslut av den 19 november 2015, Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, punkt 24 och där angiven rättspraxis).
- 30 Detta skydd är särskilt viktigt i samband med avtal om fastighetshypotek och borgensåtaganden som ingås mellan ett kreditinstitut och en konsument. Ett sådant avtal bygger nämligen på ett personligt åtagande från den som ställt säkerheten eller gått i borgen för att den skuld som tredje man har ådragit sig betalas. Den som gör åtagandet tar därmed på sig tunga förpliktelser som innebär att hans eller hennes egendom belastas med en ekonomisk risk som kan vara svår att uppskatta (beslut av den 19 november 2015, Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, punkt 25).
- 31 Vad gäller frågan huruvida en fysisk person som åtar sig att ställa säkerhet för ett bolags förpliktelser gentemot ett kreditinstitut enligt ett kreditavtal kan betraktas som en "konsument" i den mening som avses i artikel 2 b i direktiv 93/13, gör domstolen följande bedömning. Ett sådant avtal om ställande av säkerhet eller borgen – om det vad gäller avtalets föremål kan beskrivas som ett accessoriskt avtal till det huvudavtal som ligger till grund för den skuld som det ställer säkerhet för (se, för ett liknande resonemang, dom av den 17 mars 1998, Dietzinger, C-45/96, EU:C:1998:111, punkt 18) – är ur avtalsparternas synvinkel ett separat avtal, eftersom det ingås av andra personer än dem som ingick huvudavtalet. Det är således utifrån parterna i avtalet om ställande av säkerhet eller borgen som det ska bedömas i vilken egenskap de har agerat (beslut av den 19 november 2015, Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, punkt 26).
- 32 Domstolen erinrar i det avseendet om att begreppet "konsument" i den mening som avses i artikel 2 b i direktiv 93/13 har en objektiv karaktär. Begreppet ska bedömas utifrån ett funktionellt kriterium, nämligen huruvida det aktuella avtalsförhållandet har uppkommit inom ramen för en verksamhet som inte utgör närings- eller yrkesverksamhet (se beslut av den 19 november 2015, Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, punkt 27 och där angiven rättspraxis).
- 33 Det ankommer på den nationella domstol som ska avgöra en tvist angående ett avtal som eventuellt omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 93/13 att med beaktande av samtliga omständigheter i det enskilda fallet och all bevisning pröva huruvida den aktuella avtalsparten kan betraktas som en "konsument" i den mening som avses i direktivet (beslut av den 19 november 2015, Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, punkt 28 och där angiven rättspraxis).

- 34 När en fysisk person har ställt säkerhet för fullgörandet av ett bolags förpliktelser, ankommer det således på den nationella domstolen att fastställa huruvida denna person har agerat inom ramen för sin närings- eller yrkesverksamhet eller på grund av funktionella kopplingar som personen har till detta bolag, exempelvis i egenskap av företagsledare eller ägare till en icke försumbar del av bolagets kapital, eller om vederbörande har agerat för privata ändamål (beslut av den 19 november 2015, Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, punkt 29).
- 35 I det nu aktuella fallet framgår det av handlingarna i målet att vid ingåendet av de tre låneavtalen under perioden år 2005 till år 2008 mellan långgivaren BRD Groupe Société Générale och låntagaren Lanca, var Pavel Dumitraș, som hade ställt säkerhet i form av fastighetspant för fullgörandet av förpliktelserna enligt dessa avtal, företagsledare och ensam delägare i Lanca.
- 36 Domstolen finner således, med förbehåll för de kontroller som det ankommer på den hänskjutande domstolen att göra, att Pavel Dumitraș agerade på grund av funktionella kopplingar till Lanca i samband med ingåendet av nämnda avtal, och att han inte i det avseendet kan betraktas som en "konsument" i den mening som avses i artikel 2 b i direktiv 93/13.
- 37 Det framgår även av handlingarna i målet att Lanca Construcții den 30 juli 2009, hos BRD Groupe Société Générale, undertecknade tre kreditavtal gällande återfinansiering och omläggning av de tre låneavtal som undertecknats av Lanca under perioden år 2005 till år 2008. Vidare genomfördes en novation, varigenom Lanca Construcții inträdde i stället för Lanca som gäldenär och övertog det bolagets förpliktelser gentemot BRD Groupe Société Générale. Verkningarna av denna novation var att Lanca befriades från samtliga förpliktelser gentemot BRD Groupe Société Générale i fråga om de ursprungligen beviljade lånen.
- 38 Härtill kommer att det är ostridigt att varken Pavel Dumitraș eller Mioara Dumitraș hade ställning som företagsledare i Lanca Construcții och att de åtog sig att ställa säkerhet i form av fastighetspant för det bolagets förpliktelser till följd av novationen. Det framgår inte heller av beslutet om hänskjutande att makarna Dumitraș var ägare till en icke försumbar del av bolagets kapital.
- 39 Domstolen finner således, med förbehåll för de kontroller som det ankommer på den hänskjutande domstolen att göra, att makarna Dumitraș inte agerade på grund av funktionella kopplingar till Lanca Construcții i samband med ingåendet av kreditavtal och avtalet om fastighetshypotek av den 30 juli 2009. Det ankommer även på den hänskjutande domstolen att fastställa huruvida makarna Dumitraș agerade för ändamål som ingår i deras närings- eller yrkesverksamhet när de ställde säkerhet i form av fastighetspant för fullgörandet av Lanca Construcții's förpliktelser och, om så inte befinns vara fallet, dra alla ändamålsenliga konsekvenser av det konstaterandet när det gäller huruvida makarna Dumitraș kan betraktas som "konsumenter" i den mening som avses i artikel 2 b i direktiv 93/13. Så vore fallet bland annat om Pavel Dumitraș, genom att ställa säkerhet i form av fastighetspant, hade agerat på grund av sina funktionella kopplingar till Lanca, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att kontrollera.
- 40 Mot denna bakgrund ska de ställda frågorna besvaras enligt följande. Artiklarna 1.1 och 2 b i direktiv 93/13 ska tolkas på så sätt att detta direktiv är tillämpligt på ett avtal om fastighetshypotek som ingås mellan fysiska personer och ett kreditinstitut, i syfte att ställa säkerhet för förpliktelser som ett bolag har gentemot kreditinstitutet enligt ett kreditavtal, när de fysiska personerna har handlat för ändamål som faller utanför deras närings- eller yrkesverksamhet och inte har några funktionella kopplingar till nämnda bolag, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att kontrollera.

Rättegångskostnader

- 41 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tionde avdelningen) följande:

Artiklarna 1.1 och 2 b i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal ska tolkas på så sätt att detta direktiv är tillämpligt på ett avtal om fastighetshypotek som ingås mellan fysiska personer och ett kreditinstitut, i syfte att ställa säkerhet för förpliktelser som ett bolag har gentemot kreditinstitutet enligt ett kreditavtal, när de fysiska personerna har handlat för ändamål som faller utanför deras närings- eller yrkesverksamhet och inte har några funktionella kopplingar till nämnda bolag, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att kontrollera.

Underskrifter